

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukortteja valmistelevan työryhmän muistio

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:8

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukortteja valmistelevan työryhmän muistio

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:8

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

Koulutuspolitiikan osasto / Utbildningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

ISBN 978-952-263-144-2 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:8

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Merja Lehtonen Sihteeri: Riitta Rajala	Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 5.9.2011	Dnro 66/040/2011
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukortteja valmistelevan työryhmän muistio (Kvalitetskriterier för morgon- och eftermiddagsverksamhet samt för klubbverksamheten, promemoria)		
Julkaisun osat Muistio ja liitteet		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi vakiinnuttaa koulujen kerhotoimintaa, joka yhdessä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa antaa oppilaalle mahdollisuuden harrastuksiin koulupäivän yhteydessä.</p> <p>Koulutus- ja tutkimus vuosina 2011–2016 kehittämissuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi edistää perusopetuksen laatukriteerien käyttöönottoa mm. valtionavustuksin sekä järjestämällä koulutusta alueellisen yhteistyön edistämiseksi perusopetuksen laatutyössä. Lisäksi perusopetuksen laatukriteerit päivitetään ja niihin sisällytetään mm. aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulujen kerhotoiminnan laatukriteerit.</p> <p>Laatukriteerit on väline, jolla luodaan myös pohjaa tietoon perustuvalla päätöksenteolla. Paikallistasolla laatukriteereitä voidaan hyödyntää laadittaessa pitemmän aikavälin strategisia linjauksia ja tehtäessä toimintaa koskevia päätöksiä. Laatukriteereiden avulla voidaan arvioida lyhyen ja pitemmän aikavälin kehityskulkuja ja keskustella toiminnan laatuun vaikuttavista tekijöistä koulun ja kunnan tasolla. Parhaimmillaan laatukriteerit voivat olla paikallisen koulutuspoliittisen päätöksenteon keskeinen apuväline.</p> <p>Laatukriteerit tarjoavat käytännöllisen työkalun arvioida toiminnan ja päätöksenteon lyhyen ja pidemmän aikavälin vaikutuksia koulujen toimintaan. Laatukriteerit on suositusluonteinen pitemmän ja lyhyen aikavälin johtamisen väline kouluun ja kuntaan. Laatutyö antaa alueellisen työvälineen, mutta erityisesti se antaa työvälineen, jolla koulu ja ylläpitäjät yhdessä arvioivat toimintaansa.</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain mukaista perusopetuksen oppilaille suunnattua ohjattua toimintaa, jonka kokonaisuudesta kunta vastaa. Perusopetuslain mukaisesti Opetushallitus päättää aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä antamalla toimintaa varten perusteet. Toiminta tulee järjestää perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden 2011 mukaisesti.</p> <p>Koulun kerhotoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain (628/1998) 47 §ssä mainittua ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä toimintaa, jonka järjestämisen periaatteet tulee kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan ja josta koulun tulee määrätä vuosittaisessa työsuunnitelmassaan</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatukortit muodostettiin perusopetuksen laatukorttien mallin mukaisesti, ja ne tullaan liittämään perusopetuksen laatukortteihin. Laatukortit sisältävät toiminnan kuvauksen, laatukriteerit ja laadun kehittämisen kysymykset. Laatukortit käsittävät aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan keskeiset tehtävät.</p> <p>Liittämällä aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatukortit perusopetuksen laatukriteereihin vahvistetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan asemaa osana hyvää koulupäivää.</p>		
Avainsanat aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta, laatukortti, laatukriteeri, laadun kehittämisen kysymykset, aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet		
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:8		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF) ISBN 978-952-263-144-2 (PDF)
Kokonaissivumäärä 42	Kieli suomi	Hinta Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
2.5.2012

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: Merja Lehtonen Sekreterare: Riitta Rajala		Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
		Datum för tillsättande av 5.9.2011	Dnro 66/040/2011
Publikation (även den finska titeln) Kvalitetskriterier för morgon- och eftermiddagsverksamhet samt för klubbverksamheten, promemoria (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukortteja valmistelevan työryhmän muistio)			
Publikationens delar Slutrapport + bilagor			
Sammandrag <p>I regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering ingår målsättningen att skolornas klubbverksamhet, som tillsammans med morgon- och eftermiddagsverksamheten ger eleverna möjligheter till hobbyverksamhet i anslutning till skoldagen, ska bli etablerad.</p> <p>I utvecklingsplanen för utbildning och forskning för 2011-2016 ingår målsättningen att främja ibruktandet av kvalitetskriterier bl.a. genom statsbidrag samt genom att anordna utbildning för att främja det regionala samarbetet inom kvalitetsarbetet i den grundläggande utbildningen. Dessutom ska kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen uppdateras och bl.a. ingå kvalitetskriterier för morgon- och eftermiddagsverksamheten samt för skolornas klubbverksamhet ingå i dem.</p> <p>Kvalitetskriterierna utgör ett redskap med vars hjälp man därtill lägger grunden för faktabaserade beslut. På lokal nivå kan man dra nytta av kvalitetskriterierna då man drar upp strategiska riktlinjer på lång samt fattar beslut om verksamheten. Med kvalitetskriteriernas hjälp kan man bedöma utvecklingslinjer på kort och lång sikt samt diskutera faktorer som påverkar verksamhetens kvalitet på skol- och kommunal nivå. I bästa fall kan kvalitetskriterierna utgöra ett centralt redskap för utbildningspolitiska beslut på lokal nivå.</p> <p>Kvalitetskriterierna erbjuder ett praktiskt redskap för att utvärdera verksamheten och hur de beslut som fattas påverkar verksamheten vid skolorna på lång och på kort sikt. Kvalitetskriterierna är ett styrmedel i form av lång- och kortsiktiga rekommendationer för skolorna och kommunerna. Därtill är kvalitetskriterierna ett redskap som kan användas på regional nivå, men i synnerhet kan skolan och dess huvudman använda sig av dem för att gemensamt utvärdera sin verksamhet.</p> <p>Med morgon- och eftermiddagsverksamhet avses sådan ledd verksamhet som riktar sig till eleverna i enlighet med lagen om den grundläggande utbildningen, för vilken kommunen helt ansvarar. Enligt lagen om den grundläggande utbildningen fattar Utbildningsstyrelsen beslut om målen för morgon- och eftermiddagsverksamheten och dess centrala innehåll genom att ange grunderna för verksamheten. Verksamheten ska ordnas i enlighet med grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet 2011.</p> <p>Med skolans klubbverksamhet avses sådan verksamhet som fastställs i 47 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) samt i läroplansgrunderna. Principerna för anordnandet av verksamheten ska skrivas in i den lokala läroplanen och definieras årligen i skolans läsårsplan.</p> <p>Kvalitetskorten för morgon- och eftermiddagsverksamheten har utformats enligt kvalitetskorten för den grundläggande utbildningen, och läggs till kvalitetskorten för den grundläggande utbildningen. I kvalitetskorten ingår en beskrivning av verksamheten, kvalitetskriterier och frågor om kvalitetsutvecklingen. Kvalitetskorten omfattar morgon- och eftermiddagsverksamhetens samt klubbverksamhetens centrala uppgifter.</p> <p>Genom att kvalitetskorten för morgon- och eftermiddagsverksamheten samt för klubbverksamheten förbinds med kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen och stärker morgon- och eftermiddagsverksamhetens samt klubbverksamhetens roll som ett viktigt led i en bra skoldag.</p>			
Nyckelord morgon- och eftermiddagsverksamhet, klubbverksamhet, kvalitetskort, kvalitetskriterier, frågor om kvalitetsutveckling, grunder för morgon- och eftermiddagsverksamheten			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:8		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-144-2 (PDF)
Sidoantal 42	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi vakiinnuttaa koulujen kerhotoimintaa, joka yhdessä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa antaa oppilaalle mahdollisuuden harrastuksiin koulupäivän yhteydessä.

Koulutus- ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi edistää perusopetuksen laatukriteerien käyttöönottoa muun muassa valtionavustuksin sekä järjestämällä koulutusta alueellisen yhteistyön edistämiseksi perusopetuksen laatutyössä. Lisäksi perusopetuksen laatukriteerit päivitetään ja niihin sisällytetään muun muassa aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulujen kerhotoiminnan laatukriteerit.

Johtaja Eeva-Riitta Pirhonen asetti 5.9.2011 (OKM/66/040/2011) perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatukortteja valmistelevan yhteistyöryhmän. Työryhmän tehtäväksi määriteltiin tehdä kaksi laatukorttia liitettäväksi perusopetuksen laatukriteereihin.

Laatukorttien tuli käsittää aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan keskeiset tehtävät ja

- laatukorttien toiminnan kuvaus
- laatukriteerit
- laadun kehittämisen kysymykset.

Liittämällä aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatukortit perusopetuksen laatukriteereihin vahvistetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan asemaa osana hyvää koulupäivää.

Yhteistyöryhmän puheenjohtajana toimi opetusneuvos Merja Lehtonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja sihteerinä erityisasiantuntija Riitta Rajala Opetushallituksesta. Yhteistyöryhmän jäseniksi kutsuttiin erityisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lahtinen Suomen Kuntaliitosta, koordinaattori Reija Huovila Tampereen kaupungista, rehtori Anssi Paavola Kangasalan kunnasta, erityisasiantuntija Tuija Metso Suomen Vanhempainliitosta ja erityissuunnittelija Leena Palve-Kaunisto Helsingin kaupungista.

Lisäksi työn aikana kuultiin asiantuntijoina toiminnanjohtaja Minna Riikka Järvestä ja erityissuunnittelija Riikka Kuusisto Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:stä sekä erityisasiantuntija Riitta Sarrasta Opetusalan ammattijärjestöstä, ja Kirkkohallitus ja Julkisten ja hyvinvointialojen liitto lähettivät asiasta lausunnon. Lisäksi laatukortteja valmisteltiin marraskuussa 2011 laajassa Koulun kerhotoiminnan pilotointiverkoston ja aamu- ja iltapäivätoiminnan

päivätoiminnan verkostojen yhteyshenkilöiden kaksipäiväisessä työseminaarissa, jossa työryhmän jäsenet toimivat ryhmien ohjaajina.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatukortteja valmisteleva työryhmä kokoontui kaikkiaan kuusi kertaa.

Saatuaan työnsä valmiiksi yhteistyöryhmä luovuttaa työnsä.

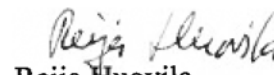
Helsingissä 2.5.2012

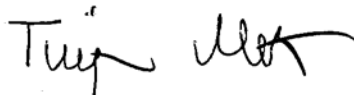
Merja Lehtonen

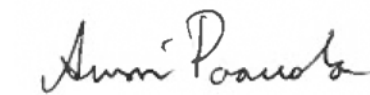
Anna-Maija Haliseva-Lahtinen

Reija Huovila

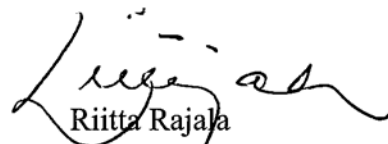
Tuija Metso

Anssi Paavola

Leena Palve-Kaunisto

Riitta Rajala

Sisältö

1	Johdanto	8
2	Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta	9
2.1	Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva lainsäädäntö ja perusteet	9
2.2	Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011	10
2.3	Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet	10
2.4	Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen	10
2.5	Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen	10
2.6	Eettisen kasvun tukeminen	11
2.7	Osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä sosiaalinen vahvistaminen	11
2.8	Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö	12
2.9	Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen	13
3	Koulun kerhotoiminta	17
3.1	Koulun kerhotoiminta osana Perusopetus paremmaksi -ohjelmaa	17
3.2	Kerhotoiminnan rahoituksella suuri merkitys toiminnalle	18
3.3	Harrastusmahdollisuus kaikille	20
3.4	Kerhotoiminnan kehittämisen pilotointihanke vuosina 2010–2012 toiminnan vakiinnuttamisen tueksi	22
4	Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatukortti	24
	Kuvaus	24
	Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatukriteerit	25
5	Koulun kerhotoiminnan laatukortti	26
	Kuvaus	26
	Koulun kerhotoiminnan laatukriteerit	27
6	Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatukorttien käyttöönotto	28
6.1	Toiminnan kehittäminen laatukriteereiden avulla	28
6.2	Toiminnan tavoitteet	29
	Liitteet	30
	Liite 1. Esimerkki laatutyön siirtämisestä	30
	Liite 2. Perusopetuksen laatukortit	31

1 Johdanto

Opetusministeriö asetti päätöksellään 8.11.2007 (Dnro 116/040/2007) perusopetuksen laatukriteereitä valmistelevan ohjausryhmän ja valmisteluryhmän. Työryhmä sai työnsä valmiiksi huhtikuussa 2009.

Perusopetuksen laatukriteerit ovat uudenlainen, kansallisella tasolla systemaattisesti ohjattu työkalu opetuksen laadun kehittämiseen ja koulutuksen paikallisen tason arviointiin. Laatukriteerit muodostavat perusopetuksen laadun määrittely- ja arviointiperusteet. Laatukriteerit siis määrittelevät osaltaan ne tekijät, joiden perusteella toimintaa voidaan analysoida, sekä sen, millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan, jotta se palvelisi toiminnalle asetettuja tavoitteita. Viimeksi mainittu merkitsee sitä, että laatukriteerit mahdollistavat toiminnan arvottamisen.

Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta. Laatukriteerit on uudentyypinen informaatio-ohjauksen väline, jonka avulla pyritään ohjaamaan perusopetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä, mutta jolla ei ole samaa asemaa kuin resurssitai lainsäädäntöohjauksella. Perusopetuksen laatukriteerit on suositusluonteinen pitemmän ja lyhyen aikavälin johtamisen väline kouluun ja kuntaan.

Perusopetuksen laatukriteerit on keskeinen keino turvattaessa koulutuspalveluiden, aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatua ja valtakunnallista vertailukelpoisuutta paikallisella tasolla. Laatukriteereiden avulla tuetaan säännösten ja määräysten toteutumista, oppimisen edellytysten parantamista, edistetään opetus- ja oppimistavoitteiden toteutumista ja kehitetään opetuksen laatua sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Laatukriteereillä on myös tärkeä yhteiskuntapoliittinen tehtävä edistää sivistyksellisten oikeuksien toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Laatukriteerit on väline, jolla luodaan myös pohjaa tietoon perustuvalla päätöksenteolla. Paikallistasolla laatukriteereitä voidaan hyödyntää laadittaessa pitemmän aikavälin strategisia linjauksia ja tehtäessä toimintaa koskevia päätöksiä. Laatukriteereiden avulla voidaan arvioida lyhyen ja pitemmän aikavälin kehityskulkuja ja keskustella toiminnan laatuun vaikuttavista tekijöistä koulun ja kunnan tasolla. Parhaimmillaan laatukriteerit voivat olla paikallisen koulutuspoliittisen päätöksenteon keskeinen apuväline.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut perusopetuksen laatukriteereiden käyttöön-ottoa kaksi kertaa jakamalla opetuksen järjestäjille rahoitusta laatukriteereiden käyttöönoton vahvistamiseksi vuosille 2010–2011 ja 2012–2013 yhteensä 5,9 miljoonaa euroa. Lähes kaksisataa kuntaa on saanut rahoitusta. Viimeksi jaetun rahoituksen yhteydessä rahoituksen saajien velvoitteeksi tuli lisätä laatutyöhönsä aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatukortit.

2 Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.8.2004.

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain mukaista perusopetuksen oppilaille suunnattua ohjattua toimintaa, jonka kokonaisuudesta kunta vastaa. Perusopetuslain mukaisesti Opetushallitus päättää aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä antamalla toimintaa varten perusteet. Toiminta tulee järjestää perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden 2011 mukaisesti.

Aamu- ja iltapäivätoiminta pohjautuu perusopetuksen arvoihin, joita ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Toiminnan tulee perusopetuksen tavoin edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen yhteiskunnallisena lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen lapsille ennen ja jälkeen koulupäivän.

Toiminnan keskeisenä tarkoituksena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukea myös perhettä ja koulua niiden kasvatustehtävässä.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen seuraavista näkökulmista:

- lapsen vapaa-ajan toiminnan ohjaaminen
- lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen
- lapsen koulunkäynnin ja oppimisen tukeminen
- varhainen puuttuminen ja sosiaalinen vahvistaminen

2.1 Aamu- ja iltapäivätoimintaa koskeva lainsäädäntö ja perusteet

- Perusopetuslaki (628/1998) 48 a, b, c, d, e ja f § (1136/2003)
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009)
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan ammattitutkinnon perusteet 1.1.2005
- Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinnon perusteet 1.1.2011
- Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 1.8.2011
- Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinnon perusteet 1.1.2012

2.2 Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011

Aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavat perusopetuslain 48 a §:n 3 momentin mukaisesti perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet on oikeudellisesti velvoittava määräys. Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee perusteiden mukaan rakentaa jatkumona varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kasvatustehtävälle, ja sen lähtökohtana ovat perusopetuksen yleiset kasvatustavoitteet. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat yksilölliset ja yhteisölliset sekä sosiaaliseen kasvuun liittyvät näkökohdat. Toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, luoda perusta hyvälle vapaa ajanviettotavoille ja auttaa perheitä kasvatustehtävän toteuttamisessa. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on ehkäistä riskitekijöitä, jotka liittyvät lapsen valvomattomaan ajankäyttöön ja yksinoloon.

2.3 Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet

Aamu- ja iltapäivätoiminnan yleisenä tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Toiminnan tulee lisäksi edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Tavoite velvoittaa kaikkia aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa mukana olevia.

2.4 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen

Kotien työtä tuettaessa lähtökohtana on, että lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Ohjaajilla on aamu- ja iltapäivätoiminnassa ammatillinen vastuu lapsen kasvatuksesta. Ohjaajien työtä ohjaavana periaatteena on kasvatuskumppanuus, jolla tarkoitetaan ammattikasvattajien sitoutumista toimimaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukena.

Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen edellyttää keskinäiseen kunnioitukseen ja tasa-arvoisuuteen perustuvaa yhteistyötä. Koteja kannustetaan osallistumaan yhteistyöhön ja edistetään huoltajien aktiivista roolia.

Aamu- ja iltapäivätoiminta ja perusopetus toimivat tiiviissä yhteistyössä ja kehittävät paikalliseen yhteistyöhön sopivia rakenteita ja toimintatapoja. Aamu- iltapäivätoiminta yhdessä oppilashuollon palveluita tuottavan henkilöstön kanssa tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja koulunkäyntiä. Yhteisen päämäärän tulee näkyä myös yksittäistä lasta koskevien asioiden hoidossa, tiedonsiirrossa ja aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstön osallistumisessa lasta koskeviin neuvotteluihin huoltajien luvalla. Avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus luo pohjan hyvälle yhteistyölle ja tiedottamiselle.

2.5 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on lasten tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen. Ohjaajan myönteisellä suhtautumisella ja läsnäololla on tässä suuri merkitys. On tärkeää, että jokainen lapsi kokee olevansa arvostettu ja hyväksytty. Lapset tarvitsevat myös kaveripiiriin hyväksyntää ja tunteen ryhmään kuulumisesta. Yhdessä toimimalla opitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja kuten vastavuoroisuutta ja erimielisyyksien ratkaisua myönteisin keinoin. Lapsia ohjataan tunnistamaan erilaisia tunteita ja säätelemään omaa toimintaansa.

Lasten rohkaisu ja kannustaminen tukevat itsetunnon kehitystä ja samalla lapset oppivat luottamaan omiin taitoihinsa. Osallistumisen iloa ja onnistumisen kokemuksia korostetaan.

Aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa lapsille mahdollisuuden tutustua erilaisiin vapaa-ajan harrastuksiin. On tärkeää, että toiminnassa on mahdollisuus myös levähtämiseen ja rauhoittumiseen. Lapsella voi olla huoltajan, opettajan ja ohjaajan kanssa sovittavalla tavalla mahdollisuus läksyjen tekoon.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee sekä kasvuympäristönä että ilmapiiriltään olla kiireetön ja turvallinen. Ihmissuhteiden pysyvyys edistää lasten kokemusta turvallisuudesta sekä ohjaajan mahdollisuutta tukea heidän kehitystään. Ryhmien muodostamisessa ja lapsia sijoitettaessa tarvitaan lasten tarpeet huomioonottavaa moniammatillista yhteistyötä.

Tavoitteena on muodostaa jokaisen lapsen päivästä ehjä kokonaisuus. Koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan sääntöjen yhteiset linjaukset tukevat ja vahvistavat lasten sosiaalista kehitystä.

2.6 Eettisen kasvun tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee lasten eettistä kasvua ja käsitystä ihmisten yhdenvertaisuudesta. Toiminnan eettisenä lähtökohtana ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritelty perusopetuksen arvopohja sekä kodin ja koulun kanssa yhdessä sovitut kasvatukselliset periaatteet.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa jokainen lapsi nähdään arvokkaana yksilönä, joka on ikänsä ja kehitysvaiheensa mukaisesti itsestään ja teoistaan vastuullinen, eettisessä ajattelussaan aikuisen ohjausta tarvitseva sekä vuorovaikutustaidoissaan jatkuvasti oppiva ja kehittyvä. Eettisessä kasvatuksessa ja yhdenvertaisuuden tukemisessa ovat tärkeitä erityisesti aikuisen antama malli, keskinäiset vuorovaikutussuhteet sekä arkipäivän tilanteissa kohdattavat eettiset kysymykset.

Eettisen kasvun tavoitteena on vastuullisuuden ja vastavuoroisuuden ymmärtäminen. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa lapsia ohjataan kasvamaan vähitellen vastuuseen:

- omasta hyvinvoinnista ja terveellisistä elämäntavoista
- toisten hyvinvoinnista sekä siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista
- oman toiminnan aiheuttamista tunteista ja seurauksista itselle ja toisille
- ryhmän toimintaan liittyvistä säännöistä ja sopimuksista
- myönteisestä suhtautumisesta ympäristöön, luontoon ja kestävään elämäntapaan

Yhteisöllinen vastuun, luottamuksen ja huolenpidon ilmapiiri aamu- ja iltapäivätoiminnassa edistää eettistä kasvua. Eettisessä kasvatuksessa hyödynnetään ryhmän vuorovaikutusta, eri tilanteisiin liittyviä keskusteluja, taiteen, leikin ja liikunnan tarjoamia mahdollisuuksia sekä esteettisiä kokemuksia ja toiminnallisuutta. Lasta ohjataan menettelytapoihin, joilla mahdollisia ongelmatilanteita voidaan käsitellä myönteisesti ja ratkaisukeskeisesti.

2.7 Osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä sosiaalinen vahvistaminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteena on osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä sosiaalinen vahvistaminen. Toiminta toteutetaan niin, että se lisää

lasten onnistumisen kokemuksia ja osallisuutta. On tärkeää, että lapset tulevat kuulluiksi toiminnassa ja voivat osallistua sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Huomiota kiinnitetään erityistä tukea tarvitsevien ja eri kulttuuritaustaisten lasten osallistumisen edistämiseen. Eri kulttuureihin tutustumalla voidaan monipuolistaa toimintaa, lisätä ymmärrystä ja vähentää ennakkoluuloja.

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla lisätään lasten tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista tukea ja ohjausta. Suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon tyttöjen ja poikien kehityksen erot ja erilaiset tarpeet.

Lasten tulee ikätasonsa mukaisesti saada itse osallistua yhteisten sääntöjen ja sopimusten muotoiluun ja saada kokemuksia osallisuudesta. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ehkäisevät kiusaamista ja syrjäytymistä. Tavoitteena on, että syrjäytymistä aiheuttavat tekijät havaitaan mahdollisimman varhain ja järjestetään tarvittavaa tukea. Tässä onnistuminen edellyttää monialaista yhteistyötä aamu- ja iltapäivätoiminnan, sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja kodin kesken.

2.8 Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö

Toiminnan sisällön tulee tukea toiminnalle asetettujen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden ja kuntakohtaisen toimintasuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Toiminnan järjestäjä ja toteuttaja vastaavat toimintapaikkakohtaisesta sisällön ja sen toteutuksen suunnittelusta. Sisällön suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon näiden perusteiden määräykset, toiminnassa mukana olevien lasten määrä, toiminnan monipuolisuus sekä mahdollisuus toimintojen eriyttämiseen ja pienryhmyysohjelmaan. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun. Toimintasuunnitelmasta ja toiminnan sisällöstä tiedotetaan huoltajille.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa korostuu lasten oikeus turvalliseen lapsuuteen ja kasvuympäristöön. Toiminnan sisällön suunnittelussa otetaan huomioon lasten tarpeet ja omat toiveet. Lapsen, huoltajan ja ohjaajan keskustelu ja tiedonvaihto siitä, millainen toiminta lasta kiinnostaa ja mikä tuottaa hänelle iloa ja virkistystä, vaikuttaa toiminnan sisällön käytännön toteutukseen. Sisältöön vaikuttavat myös paikalliset olosuhteet ja kulttuuritekijät, eri vuodenaikojen tarjoamat ja muut käytännön mahdollisuudet, yhteistyö kunnan muiden toimijoiden kanssa, ohjaajien omat vahvuudet sekä toteuttajien painotukset.

Laadukas aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö muodostuu lasten kannalta ehyeksi ja monipuoliseksi kokonaisuudeksi. Sen avulla vahvistetaan lasten osallisuutta ja toiminnan yhteisöllisyyttä. Toiminta tarjoaa kasvua ja kehitystä tukevaa sosiaalista vuorovaikutusta, ilon ja virkistykseen kokemuksia, esteettisiä kokemuksia ja mahdollisuuden kehittää erilaisia osaamista.

Sisältöjä valittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lasten ikätason mukaiseen kasvua ja kehitystä tukevaan leikkiin, luovaan toimintaan ja myönteisiin elämyksiin. Toiminta tarjoaa mahdollisuuden liikkumiseen ja ulkoiluun sekä rentoutumiseen ja levähtämiseen. Ruokailu on osa kasvatuksellista kokonaisuutta. Tavoitteena on vahvistaa ruokaa ja ruokailuun liittyvää osaamista ja sen soveltamista omaan arkeen.

Monipuolisella sisältötarjonnalla vahvistetaan lasten kulttuurista identiteettiä ja tutustutaan perinteeseen muun muassa laulujen, leikkien ja juhlien avulla. Sisältö voi liittyä erilaisiin tavoitteellisiin harrastuksiin ja muuhun kehitystä tukevaan toimintaan. Toiminta tarjoaa lapsille mahdollisuuden myös oman harrastuksen löytämiseen. Koulun kerhotoiminta ja taiteen perusopetus voivat olla osa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta kootaan seuraavista sisällöllisistä kokonaisuuksista:

- leikki ja vuorovaikutus
- eettinen kasvu ja yhdenvertaisuus
- terveys: liikunta, ulkoilu, lepo, ruokailu
- käden taidot ja askartelu
- kuvallinen, musiikillinen, kehollinen ja kielellinen ilmaisu
- mediataidot
- arkiaskareet, elinympäristö ja kestävä elämäntapa
- erilaiset tiedolliset ja taidolliset aihepiirit

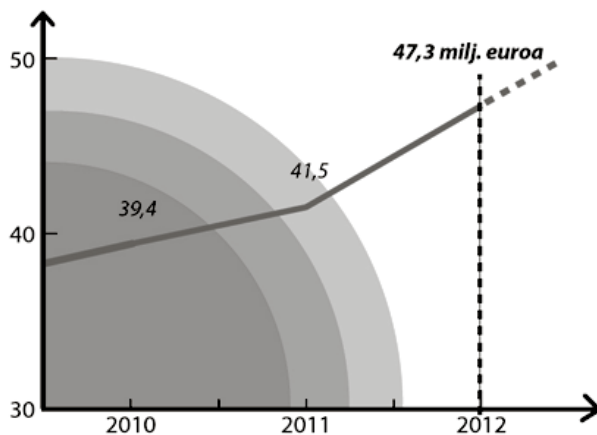
2.9 Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen

Perusopetuslain 48 b §:n 1 momentin mukaan kunta voi järjestää tai hankkia perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Kunta voi järjestää toimintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelun ostopalveluna muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai antamalla avustusta palvelujen tuottajalle. Kunta voi käyttää edellä mainittuja toiminnan järjestämistapoja myös samanaikaisesti. Julkisia palvelujen tuottajia ovat kunnat, kuntayhtymät sekä seurakunnat ja seurakuntayhtymät. Yksityisiä palvelujen tuottajia ovat esimerkiksi järjestöt, yhdistykset, yhtiöt ja muut palvelujen tuottajat. Kunnan ja palveluntuottajan välille laaditaan sopimus.

Kunta päättää johtosäännössään, minkä hallintokunnan alaisuuteen toiminta sijoitetaan kuntalain säännösten mukaisesti. Johtosäännössä määrätään toiminnasta vastaava viranhaltija tai toimielin.

Jos kunta järjestää tai hankkii perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa, sitä tulee tarjota kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta oppilaille, joilla on perusopetuslain mukainen päätös erityisestä tuesta. Tällöin kunta saa toimintaan valtionosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti. Valtionosuuden saamisen edellytyksenä on, että toimintaa järjestetään edellä mainituille lapsiryhmille.

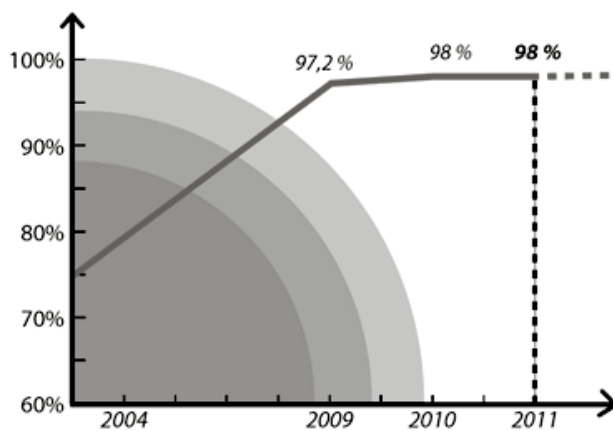
Valtionosuus on 57 % käyttökustannuksista. Valtion rahoitus aamu- ja iltapäivätoimintaan on kasvanut kuvion 2.1 mukaisesti.

Kuvio 2.1. Valtionrahoitus 2010–2012

Lapsen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan on huoltajalle vapaaehtoista. Toimintaa tulee tarjota joko 570 tai 760 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Perheet hyödyntävät tarjolla olevan toiminta-ajan tarpeidensa mukaisesti. Toimintaa voidaan järjestää koulun työvuoden aikana arkipäivisin esimerkiksi keskimäärin 3 tai 4 tuntia päivässä joko aamu- tai iltapäivätoimintana tai molempina. Sitä voidaan järjestää arkipäivinä pääsääntöisesti kello 7.00–17.00 välisenä aikana. Tarkoituksenmukaista on ajoittaa aamu- ja iltapäivätoiminta sellaiseen ajankohtaan, jolla mahdollisimman hyvin voidaan välttää lasten yksinolo ja tukea koulunkäynnin, vanhempien työelämän ja perheiden vapaa-ajan yhteensovittamista. Olettaessa lapsia aamu- ja iltapäivätoimintaan heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Aamu- ja iltapäivätoiminnasta voidaan määrätä kuukausimaksu.

Lainsäädännön myötä aamu- ja iltapäivätoiminta on yhtenäistynyt ja kehittynyt myönteisesti. Toimintaa järjestävät lähes kaikki (kuvio 2.2) Manner-Suomen kunnat (98 %).

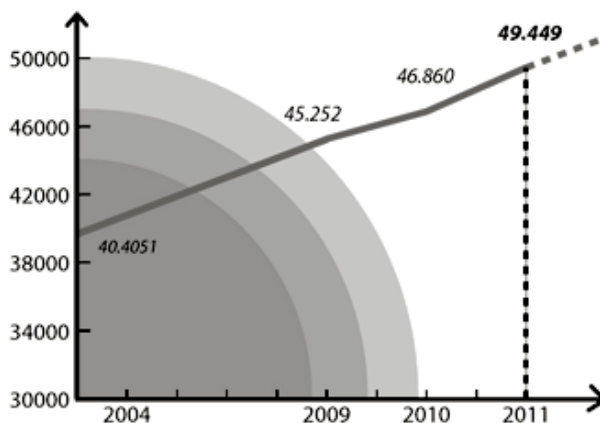

Kuvio 2.2. Toimintaa järjestävien kuntien määrä

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten määrä 20.9.2011 tilastoinnin mukaan. (kuvio 2.3).

Toimintaan osallistuu 49 449 oppilasta, joka on (32,4 %) kohderyhmästä.

- 53 % 1. vuosiluokan oppilaista
- 28,4 % 2. vuosiluokan oppilaista
- 5,3 % erityistä tukea tarvitsevista oppilaista

Kuvio 2.3. Toimintaan osallistuvien lasten määrän kehitys

Aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle jää tällä hetkellä lapsia, jotka ovat hakeneet toimintaan, mutta eivät ole paikkaa saaneet. Erityisesti toisen vuosiluokan oppilaat jäävät usein toiminnan ulkopuolelle. Toiminnan ulkopuolelle jää myös lapsia, joille ei ole haettu paikkaa, mutta jotka hyötyisivät toimintaan osallistumisesta ja jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Hyvä tiedottaminen on välttämätön edellytys aamu- ja iltapäivätoiminnan turvaamiseksi ja erityisen tärkeää se on kouluun ilmoittautumisen yhteydessä sekä esiopetuksen ja koulun vanhempainilloissa.

Erityisoppilaiden osallistumisen kynnystä tulee madaltaa ja mahdollistaa toimintaan osallistuminen kaikille sitä tarvitseville. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan aamu- ja iltapäivätoiminnan lähtökohtana ovat yleiset tavoitteet ja sisällöt. Lisäksi toiminnassa tulee ottaa huomioon oppilaan yksilölliset tarpeet. Erityisoppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnassa korostuu vahvasti yhteistyö kodin ja koulun kanssa. Aamu- ja iltapäivätoiminta voi tarvittaessa olla osa perusopetuksessa oppilaalle annettavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa tuen tasot määritellään seuraavasti:

- Yleinen tuki on osa kaikkea oppilaan kasvatusta, opetusta ja ohjausta. Tuen tarve on silloin luonteeltaan yleensä lyhytaikaista. Oppilas voi tarvita vain yhtä tukimuotoa, kuten tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta.
- Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, annetaan tehostettua tukea hänelle laaditun, pedagogiseen arvioon perustuvan kirjallisen oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki.
- Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös, joka perustuu pedagogiseen selvitykseen. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta on käytävä ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen

Oppilaat, joille on tehty erityistä tukea koskeva päätös, ovat oikeutettuja hakemaan aamu- ja iltapäivätoimintaan koko perusopetuksen ajan. Kunta päättää toiminnan laajuudesta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjällä on oikeus saada toiminnan järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot huoltajan luvalla/suostumuksella. Lapsen etu ei saa vaarantua moniammatillisessa hallinnonrajat ylittävässä yhteistyössä.

Oppilashuolto on tärkeä osa koulun kokonaisuutta. Oppilaalla on oikeus saada maksettua opetuksen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto. Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja oppilashuollon tavoitteet ovat yhteneväiset.

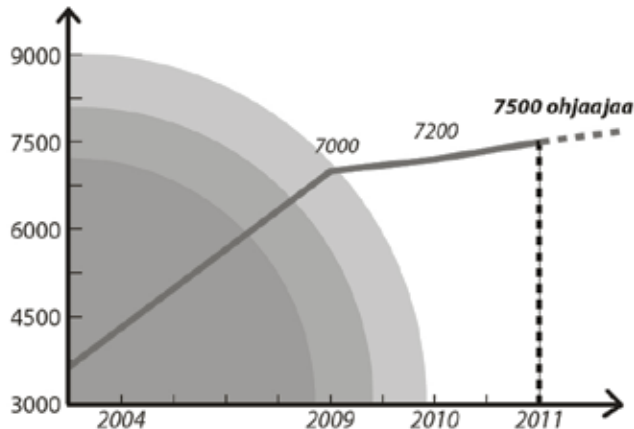
Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja koulun välinen hyvä yhteistyö on ensi arvoisen tärkeää. Aamu- ja iltapäivätoiminta vahvistaa ja eheyttää koulun kasvatus- ja opetusympäristöä sekä tukee lapsen oppimista ja koulunkäyntiä. Lapsen koulupäivästä muodostuu eheämpi ja tasapainoisempi kokonaisuus, mikä tukee vanhempien työelämän ja perheiden vapaa-ajan yhteensovittamista. Aamu- ja iltapäivätoiminta lisää ja syventää koulun sisäistä sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Opetushallituksen suorittaman vuosittaisen valtakunnallisen seurantakyselyn mukaan vuonna 2011 vanhemmat ovat hyvin tyytyväisiä toimintaan (ka 8.37). Valtaosa vastaajista on tyytyväisiä toiminnan asiakasmaksuihin ja päivittäisiin toiminta-aikoihin. Viihtyvyys toiminnassa arvioidaan erittäin hyväksi (ka 4.21).

Toiminta mahdollistaa lapselle turvallisen aamu- ja iltapäivätoiminnan vanhempien työssäolon aikana (ka 4.38). Keskeisimmät kehittämistoiveet liittyvät edelleen tiloihin.

Perusopetuslaissa 48 e § (1136/2003) todetaan, että aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee olla toiminnan järjestämistapa huomioon ottaen riittävä määrä ammattitaitoisia ohjaajia. Toiminnassa on kyse oppilaiden vapaaehtoisesta vapaa-ajantoiminnasta. Kuntien tulee jatkossakin määritellä toimintaryhmien muodostamisen periaatteet kunnan omassa toimintasuunnitelmassa.

Opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (986/1998) 9 a §, jossa säädetään ohjaajien kelpoisuudesta, tuli voimaan 1.8.2009. Kaikilla toiminnasta vastaavilla ohjaajilla tulee olla kelpoisuusasetuksen mukainen koulutus. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla on myös työllistävä vaikutus. Vuonna 2011 aamu- ja iltapäivätoiminta työllisti noin 7 500 ohjaajaa (kuvio 2.4).

Kuvio 2.4. Toiminnan työllistävä vaikutus

Lapsuus on ainutlaatuinen elämänvaihe, jossa koti ja perhe muodostavat lapsen tärkeimmän kasvuyhteisön. Vanhemmilla ja perheyhteisöillä on ensisijainen vastuu lasten hyvinvoinnista. Lasten hyvinvointi ja sen ongelmien ratkaiseminen eivät riipu vain lapsiperheille suunnatuista yhteiskunnan voimavaroista, vaan tarvitaan myös yhteiskunnallisia vahvoja arvoja, jotka ovat lapsen puolella.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatu on kunnalle imagoasia. palvelun laadun tulee olla niin hyvä, että vanhemmat luottavat toimintaan ja haluavat vastaisuudessaakin lapsensa olevan toiminnassa.

Asianmukaisesti ja vastuullisesti toteutettu ja valvottu aamu- ja iltapäivätoiminta on kaikkien etu. Toiminnan laadukkuus on sen tuloksellisuuden paras takuu.

3 Koulun kerhotoiminta

Koulun kerhotoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain (628/1998) 47 §:ssä mainittua ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2004) määriteltyä toimintaa, jonka järjestämisen periaatteet tulee kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan, ja josta koulun tulee määrätä vuosittaisessa työsuunnitelmassaan.

Koulun kerhotoiminnan tavoitteet:

- kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen
- lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen
- mahdollisuuden antaminen sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja yhteisöllisyyden kasvamiseen
- mahdollisuuden antaminen onnistumisen ja osaamisen kokemukseen
- luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen
- lasten ja nuorten kannustaminen tuottamaan omaa kulttuuriaan
- mahdollisuus oppilaan tuntemisen lisäämiseen
- harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen.

3.1 Koulun kerhotoiminta osana Perusopetus paremmaksi -ohjelmaa

Kerhotoimintaa on kehitetty vuodesta 2008 osana Perusopetus paremmaksi (POP) -ohjelmaa, jota Opetushallitus koordinoi ja ohjaa valtakunnallisesti. Perusopetuksen voimavaroja vahvistamalla ehkäistään ja lievennetään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Opetushallitus käynnisti kehittämistyön yhteistyössä keskeisten järjestöjen kanssa (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry, Suomen Vanhempainliitto, Koululiikuntaliitto KLL ry ja Förbundet Hem och Skola i Finland r.f.).

Kehittämistyön tavoitteena on lapsen ja nuoren kasvua tukevan monipuolisen vapaa-ajan toiminnan vakiinnuttaminen luontevaksi osaksi koulupäivää. Koulujen kerhotoimintaa tulee kehittää siten, että toiminnan piiriin saadaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ei esimerkiksi perheen tuen puuttuessa ole mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti. Kerhotoiminnan elvyttämisellä pyritään siihen, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus osallistua ainakin yhteen kerhoharrastukseen läpi koko perusopetuksen. Tavoitteena on myös kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen monipuolistamalla yhteistyömuotoja ja vahvistamalla kasvatuskumppanuutta.

Kerhotoiminnan tavoitteista tärkein on lapsen kasvun tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen monipuolisen kerhotoiminnan avulla. Kerhotoiminnan laatu edellyttää toiminnan hyvää organisointia, resursointia, tavoitteellisuutta ja vahvaa sitoutumista. Hyvin suunnitellun ja toimivan kerhotoiminnan toteuttajina ammattitaitoiset kerhonohjaajat varmistavat laadun käytännössä.

Tavoitteita voidaan tarkastella niin oppilaan, opettajan, koulun kuin kunnankin näkökulmasta. Oppilaan kannalta tärkeintä on kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen tukeminen. Onnistumisten ja osallisuuden kokemusten kautta voidaan edistää myönteisen minäkuvan kehitystä. Kerhotoiminta antaa mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan ennen tai jälkeen koulupäivän ja tarjoaa uusia kiinnostuksen kohteita.

Kerhotoiminnan avulla voidaan edistää opettajien valmiuksia ohjata oppilaita kerhotoiminnassa. Se antaa mahdollisuuden hyödyntää ja kehittää omaa opettajuutta, osaamista sekä innovatiivisia opetus- ja ohjausmetodeja. Toiminnan tärkeänä tavoitteena on parantaa työhyvinvointia ja opettaja-oppilassuhdetta sekä kehittää opettajien välistä yhteistyötä.

Koulun tavoitteena on kehittää kerhopedagogiikkaa ja ottaa käyttöön sellaisia menetelmiä ja ympäristöjä, jotka mahdollistavat kerhotoiminnan kehittämisen ja kerhojen monipuolisen hyödyntämisen osana koulun toimintaa. Olennaista on myös koulujen toimintakulttuurin, henkilöstön ja kotien valmiuksien kehittäminen siten, että kerhotoiminta edistäisi koulun ja alueen muiden toimijoiden, kuten kolmannen sektorin, välistä yhteistyötä. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kehittää oppimisympäristöjä. Kerhotoiminnan laatuun vaikuttavat rakenteelliset tekijät, kuten lainsäädäntö, rahoitus ja hallinto, jotka luovat pohjan kunnan kerhotoiminnan järjestämiselle. Laatua tukevat myös sisällölliset tekijät:

- osallisuuden lisääminen
- sosiaalisten taitojen kehittäminen
- luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen
- harrastuneisuuden tukeminen
- kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen
- oppilaan tuntemuksen lisääminen

Kunnan tulee puolestaan arvioida kehittämistyötä ja sen tuloksia, joita kunnat voivat hyödyntää kerhotoiminnan kehittämisen suunnittelussa. Tavoitteena on ottaa huomioon myös se, kuinka koulun kerhotoiminnalla voitaisiin tukea ja monipuolistaa oppilaiden taitoja, valmiuksia ja erilaista harrastuneisuutta perusopetuksen tukena. Tärkeää olisi edistää eri hallinnonalojen, kolmannen sektorin toimijoiden sekä koulujen sidosryhmien yhteistyötä oppilaiden kokonaistilanteiden hahmottamisessa ja hallinnassa. Koulun kerhotoiminnasta tulisi saada toimiva väline kunnan lapsiin ja nuoriin liittyvien kehittämistoimien toteuttamiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.

3.2 Kerhotoiminnan rahoituksella suuri merkitys toiminnalle

Kerhotoimintaa on aina pidetty kouluissa tärkeänä. Koulut voivat järjestää kerhotoimintaa omalla tai muulla rahoituksella. Koulun kerhotoiminta on lapselle ja nuorelle maksutonta ja vapaaehtoista, ja se toteutetaan koulupäivinä.

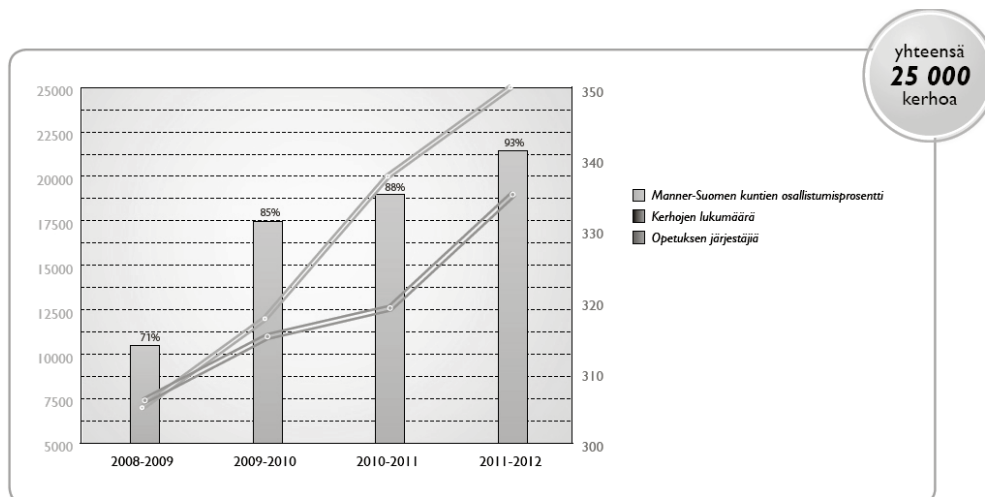
Koulun kerhoja tilastoitiin vuosina 1990–1991 olevan noin 19 000, mutta viime vuosikymmenten taloudelliset vaikeudet heijastuivat myös koulujen toimintaan, ja laman

seurauksena kerhojen määrä supistui kouluissa. Vuonna 1998 Koulun kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n kouluille suunnatun kyselyn mukaan kerhojen määrä oli pudonnut jo puoleen. Vuonna 2004 tehty uusintakysely (Koulun kerhotyö – nykytila ja kehitystarpeet) vahvisti kerhojen vähenemistrendin jatkuneen edelleen, ja vain noin 65 % perusopetuksen kouluista järjesti kerhotoimintaa.

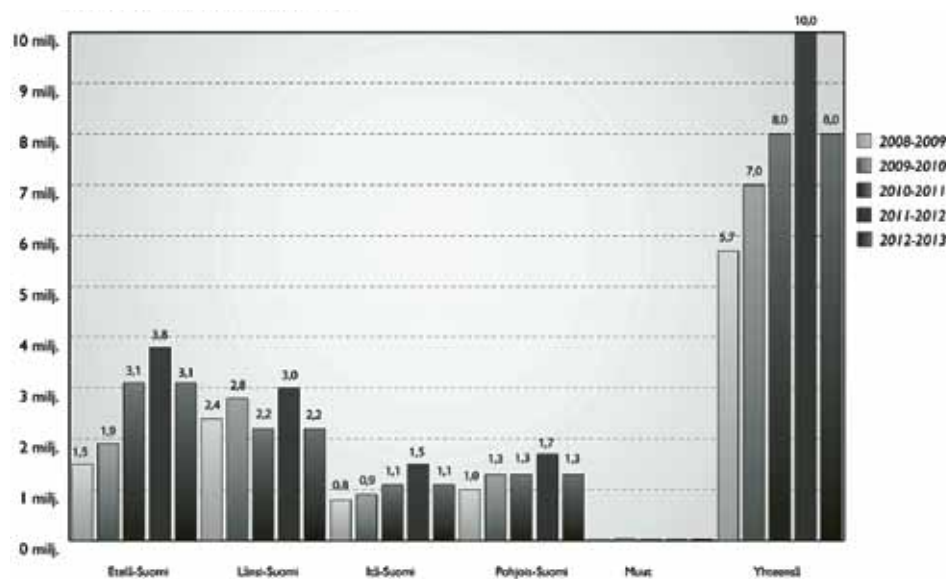
Vuodesta 2008 lähtien opetus- ja kulttuuriministeriö on kohdentanut vuosittain valtion talousarviosta määrärahan kerhotoiminnan kehittämiseen. Opetushallitus on julistanut määrärahan haettavaksi ja jakanut avustukset hakuehdot täyttäneille perusopetuksen järjestäjille.

Vuonna 2008 valtionavustusta hakeneita opetuksen järjestäjiä oli 306 (kuntien osuus 71 %) ja kerhoja järjestettiin noin 2000. Hakijoista 100 ei tarjonnut kerhotoimintaa ollenkaan. Vuonna 2011 rahoituksen sai 345 opetuksen järjestäjää (kuntien osuus 93 %), ja kerhojen määrä hakijoiden arvion mukaan on vuosina 2011–2012 noin 25 000 kerhoa. Vuonna 2012 valtionavustusta myönnettiin 8 miljoonaa euroa vuosille 2012–2013. Kerhotoimintaa järjestetään yli 90 %:ssa kaikista perusopetuksen kouluista. Panostus kerhotoimintaan on ollut viiden vuoden aikana merkittävä, 38,7 miljoonaa euroa (kuviot 3.1 ja 3.2).

Opetuksen järjestäjien antaman palautteen mukaan kohdennetun erityisavustuksen merkitys on ollut suuri koulun kerhotoiminnan uudelleen elvyttämisessä.

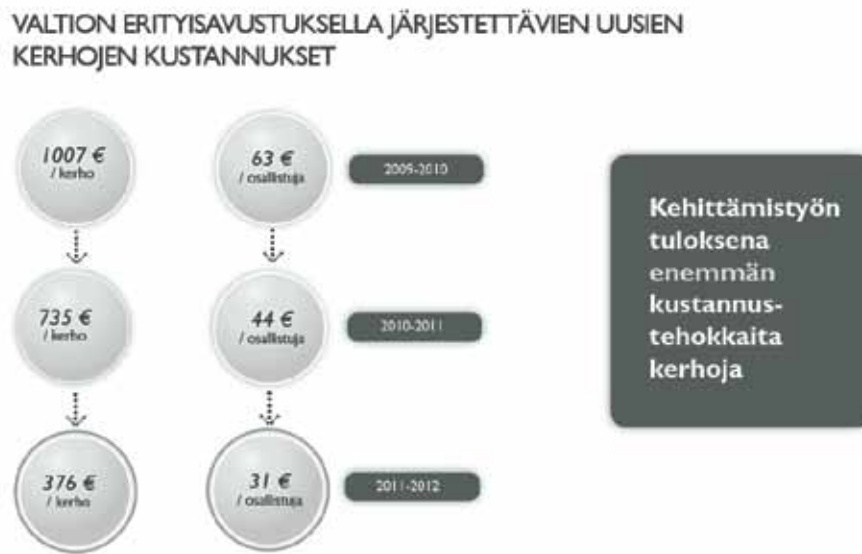

Kuvio 3.1. Kerhotoiminnan kehitys 2008–2012

Kuvio 3.2. Myönnetty valtion erityisavustus suuralueittain 2008–2013

Kehittämistyön tuloksena kerhotoimintaa toteutetaan taloudellisesti entistä kustannustehokkaammin. Sekä osallistujaa kohden käytetty rahoitus että kerhoa kohden olleet kustannukset ovat laskeneet huomattavasti vuosien 2009–2012 välisenä aikana (kuvio 3.3).

Kuvio 3.3. Valtion erityisavustuksella järjestettävien uusien kerhojen kustannukset

3.3 Harrastusmahdollisuus kaikille

Koulut ovat suunnitelleet ja toteuttaneet kerhotarjontaa oppilaille ja huoltajille suunnattujen kyselyjen pohjalta. Suosituimpia kerhoja ovat liikunta- ja urheilukerhot, musiikki-, käsityö- ja askartelukerhot, kokki- ja kotitalouskerhot, ilmaisu- ja näytelmäkerhot, kielten kerhot, kuvataidekerhot sekä luonto- ja retkeilykerhot.

Kerhonohjaajina toimivat opettajat (74 %), koulunkäyntiavustajat, nuoriso-ohjaajat, nuorisotyöntekijät ja vanhemmat. Noin joka kymmenes kerho pyörii järjestöjen omien kerhonohjaajien voimin.

Kolmannen sektorin suosituimpia yhteistyökumppaneita ovat liikunta- ja urheiluseurat, 4H-yhdistys, seurakunta, vanhempainyhdistykset, nuorisotoimi, musiikki- ja kulttuurijärjestöt, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Marttaliitto ja kansalaisopistot.

Koko maan osalta kerhotoimintaa tarjotaan jo tasaisesti (kuvio 3.4). Toiminta nähdään erityisen tärkeänä maaseudulla, jossa lapsille ja nuorille ei ole tarjolla muuta harrastustoimintaa eikä kokoontumis-mahdollisuuksia. Positiivista palautetta on saatu runsaasti oppilailta, vanhemmilta ja opettajilta, ja toiminta koetaan tärkeäksi linkiksi kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Kerhotoiminnan hyödyt ovat tulleet esille myös oppilashuoltoryhmissä. Harrastusmahdollisuuksia on löydetty erityisen tuen tarpeessa oleville oppilaille ja niille, joilla ei aiemmin ole ollut omia harrastuksia ja jotka hyötyvät toiminnasta eniten. Kerhojen osallistumismäärät ovat nousseet, ja kynnys tulla kerhoon on ollut matala, mihin on vaikuttanut mm. kerhojen toiminta kouluilla. Kouluissa kerhojen vaikutus on näkynyt mm. ryhmähengen ja koulumotivaation parantumisena. Toimintaa arvioidaan kunnissa systemaattisesti, ja sitä suunnitellaan hyvässä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Positiivisten kokemusten myötä kunnat haluavat jatkaa ja kehittää kerhotoimintaa edelleen.

KERHOTOIMINNAN KEHITTÄMISEEN OSALLISTUVAT KUNNAT SUURALUEITTAIN

	Kuntia	Osallistuu	%
1. Etelä-Suomi	95	86	91 %
2. Länsi-Suomi	101	98	97 %
3. Itä-Suomi	61	54	89 %
4. Pohjois-Suomi	63	58	92 %
	320	296	93%

Kuvio 3.4. Kerhotoiminnan kehittämiseen osallistuvat kunnat suuralueittain

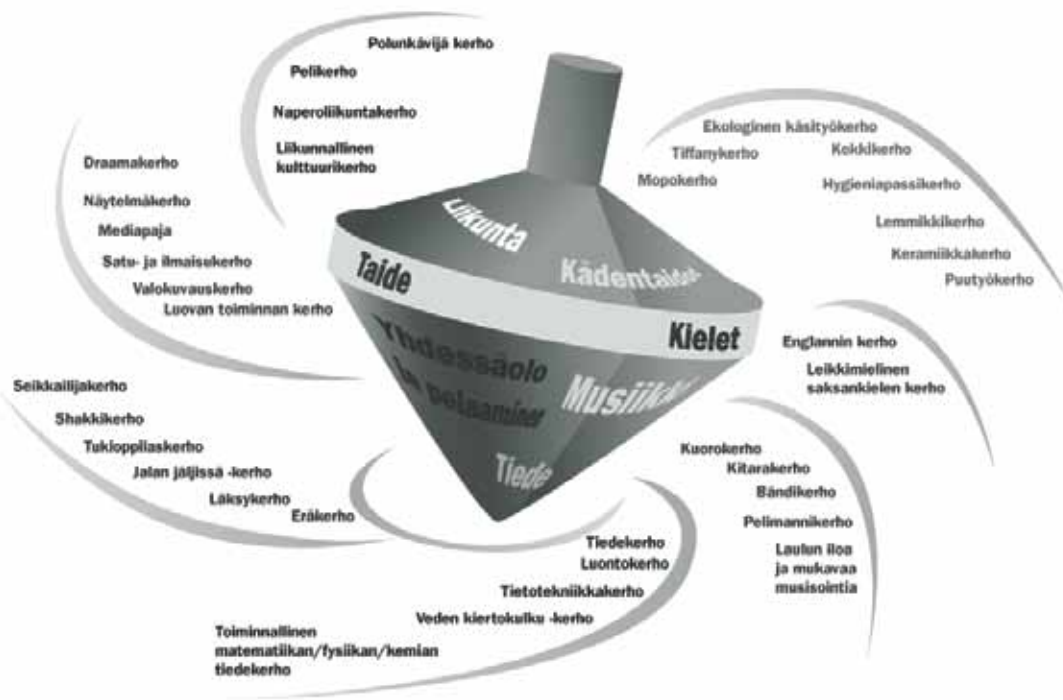
Koulun kerhotoiminnalla on merkittävä vaikutus paitsi kouluyhteisön myös koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Se ennaltaehkäisee lasten ja nuorten syrjäytymistä sekä parantaa opettaja-oppilassuhdetta ja aktivoi ja osallistaa lapsia ja nuoria. Samalla toteutuu kunnan, koulun ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö. Koulupäivän aikana tai sen päätyttyä turvallinen ja virikkeitä antava kerhotoiminta tukee ja täydentää varsinaista perusopetusta ja on merkittävä kasvatuksellinen tuki kodeille. Koulun kerhotoiminta on monipuolista ja laadukasta vapaa-ajantoimintaa.

Opetushallituksen vuonna 2011 tekemän 7.–9.-luokkalaisten oppilaskyselyn (palautetta antoi 11 231 oppilasta) mukaan kerhotoiminnassa mukavinta on yhteinen toiminta kavereiden kanssa ja uusiin ihmisiin tutustuminen. Toiminnassa arvostetaan monipuolista vapaamuotoista tekemistä positiivisessa ilmapiirissä, jolloin uusia asioita opitaan viihtymisen ohessa. 7.–9.-luokkalaiset toivovat tekemistä korostavia kerhoja, liikkumista pelien, joukkueurheilun ja erilaisten lajien parissa. Kädentaitojen opettelu, ruuanlaitto, musiikillinen ilmaisu ja itse tekeminen kiinnostivat. Toivelistan kärjessä ovat myös tietotekniikka, valokuvaus, vieraat kielet ja kirjallisuuteen liittyvät toiveet (kuvio 3.5).

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omaa elämää koskeviin päätöksiin lisää lasten ja nuorten hyvinvointia. Heillä on kerhotoiminnan toteuttamiseksi paljon ideoita, joita koulujen tulisi hyödyntää nykyistä paremmin ottamalla lapset ja nuoret mukaan suunnittelemaan kerhotarjontaa.

Erityisen tärkeää tämä on yläkoulun oppilaiden osallistumisen kannalta. Kun toimijat yhdessä sitoutuvat toteuttamaan kerhotarjontaa, myös kerhotoiminta monipuolistuu ja osallistujamäärät kasvavat. Ohjaajilla tulisi olla valmiutta kuunnella, keskustella ja tehdä yhdessä päätöksiä lasten ja nuorten kanssa.

Kerhoissa löydetään omia vahvuusalueita, ja niihin osallistuminen luo perustan säännölliselle harrastamiselle.

Koulun kerhotoiminta voidaan järjestää myös aamu- ja iltapäivätoimintaa täydentävänä toimintana.

Koulun näkökulmasta kokonaisuus muodostuu yhteistyöstä perusopetuslain mukaisen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa olevien lasten osallistuminen koulun kerhotoimintaan monipuolistaa ja kehittää aamu- ja iltapäivätoiminnan laatua. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla on tärkeä ennaltaehkäisevä merkitys, joka vähentää lasten yksinoloa ja syrjäytymistä. Toiminta tukee kodin ja koulun yhteistyötä, lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua ja edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään valtakunnallisten perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden pohjalta laaditun paikallisen suunnitelman mukaisesti.

3.4 Kerhotoiminnan kehittämisen pilotointihanke vuosina 2010–2012 toiminnan vakiinnuttamisen tueksi

Opetushallitus käynnisti syksyllä 2010 koulun kerhotoiminnan kehittämisen pilotointihankkeen, jonka tavoitteena on:

- löytää erilaisia monipuolisia toimintamalleja ja vastata kerhojen järjestämisen haasteisiin
- yleistää hyvistä toimivista malleista kehittämistyöhön periaatteita ja malleja
- kerätä ja jakaa toimivista malleista tietoa innovatiivista teknologiaa hyödyntämällä

Kerhotoiminnan pilotointihankkeella haetaan vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin:

- mitä keinoja opetuksen järjestäjällä on taloudellisesti resurssien turvaamisessa
- miten oppilaiden motivoitumista voidaan käytännössä edistää
- miten opettajien innostusta kerhotoiminnan ohjaamiseen voidaan edistää
- miten vanhemmat osallistetaan kerhotoimintaan erityisesti vakiinnuttamisen näkökulmasta

- miten kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien luottamushenkilöstö tai muu päättävässä asemassa oleva henkilöstö motivoidaan sitoutumaan ja panostamaan kerhotyön jatkuvuuteen
- miten järjestökenttä voidaan liittää osaksi pitkäjänteistä kerhotoiminnan kehittämistä.

Pilotointihankkeeseen osallistuu 13 opetuksen järjestäjää: Lahden kaupunki, Laukaan kunta, Forssan kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Kokkolan kaupunki, Vasa stad, Porin kaupunki, Varkauden kaupunki, Kannuksen kaupunki, Kiteen kaupunki, Ylitornion kaupunki, Kangasalan kunta ja Kajaanin kaupunki.

Kerhotoiminnan pilotointihankkeen kehittämistyön tuloksena on ilmestynyt julkaisu ”Kerhot hyrräämään” – näkökulmia ja malleja koulun kerhotoiminnan vakiinnuttamiseen.

Kunnissa ja kouluissa on vahva tahtotila ankkuroida kerhotoiminta osaksi kunnan perusopetuksen normaalia työtä. Verkottuminen järjestösektorin, vanhempien ja muiden kunnallisten toimijoiden kanssa nähdään tärkeänä, mutta se vaatii toiminnalta vakautta.

Vireytyneen kerhotoiminnan ansiosta tavoite, että jokaisella peruskoululaisella on mahdollisuus vähintään yhteen harrastukseen koko peruskoulun ajan, on toteutunut yhä useamman osalta.

Lasten ja nuorten hyvinvointiin sijoittaminen kerhotoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi on merkittävä viesti päättäjien arvovalinnoista. Tämän päivän valinnat vaikuttavat lastemme hyvinvointiin ja yhteiseen tulevaisuuteen.

4 Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatukortti

Kuvaus

Hyvin järjestetty aamu- ja iltapäivätoiminta tukee koulun perustehtävää ja luo lapselle eheän ja tasapainoisen päivän. Toimintaa toteutetaan perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden 2011 mukaan. Koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteiset linjaukset tukevat ja vahvistavat lasten hyvinvointia ja sosiaalista kehitystä. Toiminta tukee lapsen koulunkäyntiä, oppimista ja sosiaalisia taitoja sekä ehkäisee syrjäytymistä. Aamu- ja iltapäivätoiminta voi tarvittaessa olla osa perusopetuksessa oppilaalle annettavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Toiminnalla on oma erityisluonteensa, sillä se perustuu vapaaehtoisuuteen ja sijoittuu lasten vapaa-aikaan.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Aamu- ja iltapäivätoiminta toteuttaa lapsen oikeutta vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuuriin sekä tarjoaa lapselle huolenpitoa ennen ja jälkeen koulupäivän vanhempien ollessa työssä. Toimintaa järjestetään ryhmätoimintana, ja sen toteutuksessa huomioidaan sekä yksilölliset että yhteisölliset näkökohdat. On tärkeää, että lapset tulevat kuulluiksi toiminnassa ja voivat osallistua sen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Toiminnassa tulee olla riittävä määrä kelpoisuuden omaavia, osaavia ja ammattitaitoisia ohjaajia. Ohjaajat kantavat ammatillisen vastuun lapsen kasvatuksesta ryhmän jäsenenä. Toimintaa järjestetään turvallisissa ja tarkoitukseen soveltuissa tiloissa.

Koteja kannustetaan osallistumaan yhteistyöhön ja edistetään huoltajien aktiivista roolia.

Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen edellyttää keskinäiseen kunnioitukseen ja tasa-arvoisuuteen perustuvaa kasvatuskumppanuutta kaikkien aikuisten välillä.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatukriteerit

Kunta

- ☐ Kunta on sitoutunut pitkäjänteisesti aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen
- ☐ Toimintaa on tarjolla sitä tarvitseville ensimmäisen ja toisen vuosiluokan sekä erityistä tukea tarvitseville oppilaille
- ☐ Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitu moniammatillinen yhteistyö
- ☐ Toimintaan on osoitettu riittävät resurssit ja ammattitaitoinen henkilöstö
- ☐ Henkilöstön määrä ja osaaminen vastaavat toimintaryhmän tarpeita
- ☐ Tilat ja välineet ovat tarkoituksenmukaiset ja toimintaympäristö on turvallinen
- ☐ Toiminta on suunnitelmallista ja huomioi paikalliset tarpeet

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten aamu- ja iltapäivätoiminta näkyy kunnan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa?

Miten perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet ohjaavat toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja seurantaa?

Miten toiminnan sisäinen ja ulkoinen arviointi toteutetaan?

Miten moniammatillinen yhteistyö tukee toiminnan suunnittelua ja toteutusta?

Miten huolehditaan ohjaajien täydennyskoulutuksesta?

Koulu

- ☐ Toiminta on suunnitelmallista ja sisällöltään monipuolista lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa
- ☐ Toimintaa suunnitellaan ja kehitetään yhteistyössä koulun, kodin ja lasten kanssa
- ☐ Toimintaa arvioidaan säännöllisesti
- ☐ Toiminnassa huomioidaan erityistä tukea tarvitsevat sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten sisältöjen monipuolisuudesta huolehditaan?

Miten aamu- ja iltapäivätoiminta yhteistyössä koulun kanssa tukee lapsen kehitystä?

Miten aamu- ja iltapäivätoiminnassa edistetään huoltajien aktiivista roolia?

Miten lapset tulevat kuulluksi toiminnassa?

Miten arvioinnissa nousseet kehittämiskohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa?

Millaisia toimintamuotoja käytetään?

5 Koulun kerhotoiminnan laatukortti

Kuvaus

Koulun kerhotoiminta on työsuunnitelmassa määriteltyä perusopetusta tukevaa tavoitteellista toimintaa, joka tukee oppilaiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Toiminnalla lisätään oppilaiden osallisuutta, edistetään eettistä kasvua ja tuetaan yhteisöllisyyteen kasvamista. Kerhotoiminta voi olla parhaimmillaan oppilashuollollinen syrjäytymistä ehkäisevä tukimuoto. Koulun kerhotoiminnalla on merkittävä vaikutus paitsi kouluyhteisön myös yhteiskunnan hyvinvointiin.

Koulun kerhotoiminta on oppilaille monipuolista ja laadukasta vapaa-ajantoimintaa. Kerhotoiminnan laatu edellyttää toiminnan hyvää organisointia, resursointia, tavoitteellisuutta ja vahvaa järjestäjien ja ohjaajien sitoutumista. Kunnan tulee arvioida kehittämissi-työtä ja hyödyntää tuloksia kerhotoiminnan kehittämisessä.

Hyvin suunnitellun ja toimivan kerhotoiminnan toteuttajina ammattitaitoiset kerhono-ohjaajat varmistavat laadun. Ohjaajilla tulee olla valmiutta kuunnella, keskustella ja tehdä yhdessä päätöksiä oppilaiden kanssa.

Monipuolinen koulun kerhotoiminta antaa oppilaille mahdollisuuden onnistumisen ja osaamisen kokemuksiin. Kerhotoiminta antaa mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan sekä tarjoaa uusia kiinnostuksen kohteita koko perusopetuksen ajan. Kerhotoiminnan avulla vahvistetaan kasvatukseen liittyvää kodin ja koulun kumppanuutta ja yhteistyötä.

Kerhotoiminta antaa opettajalle tietoja ja taitoja oppilaiden erilaisten taitojen kehittämisestä. Opettajalle kerhotoiminta tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää ja kehittää omaa opettajuutta, osaamista sekä innovatiivisia opetus- ja ohjausmetodeja. Kerhotoiminta laajentaa omalta osaltaan koulujen oppimis- ja toimintaympäristöjä. Toiminnan tärkeänä tavoitteena on parantaa työhyvinvointia ja opettaja-oppilassuhdetta sekä kehittää opettajien välistä yhteistyötä.

Koulun kerhotoiminnan laatukriteerit

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Opetuksen järjestäjä on sitoutunut pitkäjänteisesti kerhotoiminnan kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen
- ☐ Kerhotoimintaa koordinoidaan ja kehitetään eri hallinnonalojen, kolmannen sektorin toimijoiden ja koulujen sidosryhmien yhteistyönä
- ☐ Kerhotarjonta on monipuolista ja laadukasta
- ☐ Kerhotoimintaa käytetään osana yleistä, tehostettua ja erityistä tukea
- ☐ Toimintaa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetuksen järjestäjä vakiinnuttaa toiminnan kunnan rakenteisiin?
Miten kerhotoiminnan kehittämisestä ja pitkäjänteisyydestä huolehditaan?
Miten kerhotoiminnan resurssit vastaavat kysynnän ja järjestämisen tarpeeseen?
Miten varmistetaan kerhonohjaajien osaaminen?
Miten kerhotoiminnan suunnittelussa huomioidaan tuen eri muodot?
Miten toiminnan laajuutta, toteutusta ja kehittämistarpeita seurataan?
Miten arvioinnissa nousseet kehittämiskohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa?

Koulu

- ☐ Toiminta on monipuolista, kehittävää, huomioi erilaiset tarpeet ja sitä arvioidaan säännöllisesti
- ☐ Toimijoilla on yhteiset toimintaperiaatteet ja toimiva yhteistyö
- ☐ Kerhotoiminta niveltyy osaksi oppilaan turvallista koulupäivää
- ☐ Toiminnan suunnittelussa huomioidaan oppilailta saatu palaute
- ☐ Ohjaajalla on riittävä osaaminen yksilön, ryhmän ja kerhon sisällölliseen hallintaan
- ☐ Kerhotoiminnan viestintä on tehokasta ja tavoittaa oppilaat, huoltajat ja eri toimijat

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten varmistetaan kerhotoiminnan sisältöjen monipuolisuus?
Miten oppilaat ja huoltajat voivat osallistua ja vaikuttaa kerhotarjontaan?
Miten arviointi toteutetaan ja miten arvioinnin tuloksia hyödynnetään?
Miten varmistetaan yhteisesti sovitut toimintaperiaatteet ja yhteistyön rakenteet
Miten kerhotoiminta suunnitellaan osaksi oppilaan kokonaista päivää?
Miten kerhotoiminnan turvallisuus- ja vastuukysymykset on varmistettu?
Miten oppilaat osallistuvat sisältöjen suunnitteluun ja kehittämiseen?
Miten suunnittelussa ja toiminnassa otetaan huomioon oppilaalta saatu palaute?
Miten ohjaajien osaamisesta huolehditaan?
Millaisia viestintäkeinoja käytetään?

6 Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatukorttien käyttöönotto

Perusopetuksen laatukriteerit valmistuivat vuonna 2009. Perusopetuksen laatukriteereiden käyttöönotossa tuli huomioida opetuksen järjestäjien moninaisuus. Opetuksen järjestäjät ovat hyvin erilaisissa tilanteissa järjestäessään opetusta. Opetuksen järjestäjät ovat hyvin erikokoisia, mutta myös toiminnan ulkoiset olosuhteet ovat varsin erilaisia maamme eri osissa.

Perusopetuksen laatukriteereiden tavoitteena on antaa johtamiseen yhtenäinen toiminnan kehittämisen malli ja vahvistaa kuntien aloittamaa omaa laadun arviointia. Tavoitteena on lisäksi saada ylläpitäjät ja koulut toimimaan yhdessä opetuksen, oppimisympäristöjen sekä laajenevan yhteistyön kehittämiseksi.

Läpinäkyvyys koulujen toiminnan kehittämisessä on tarkoitus ulottaa laatukriteereiden avulla kaikille toimijoiden tasoille. Tästä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö tuki taloudellisesti perusopetuksen laatukriteereiden käyttöönottoa vuosille 2010–2011 yhteensä 3,2 miljoonalla eurolla. Lisäksi vuosille 2011–2013 opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi laatukriteereiden käyttöönoton vahvistamiseen yhteensä 2,7 miljoonaa euroa. Viimeksi mainitun rahoituksen saannin ehtona oli, että opetuksen järjestäjä liittää valmistuvat perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan laatukriteerit toiminnassaan arvioitaviin laatukortteihin. Tällä vahvistetaan aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä kerhotoimintaa osana perusopetusta.

6.1 Toiminnan kehittäminen laatukriteereiden avulla

Perusopetuksen laatukriteereiden käyttöönoton päämäärä on tukea oppilaitosten kehittämistyötä siten, että siitä tulee tavoitteellista ja systemaattista. Lisäksi keskeisenä päämääränä on, että laatutyö lisää yhteistyötä kunnallisen päätöksenteon ja koulujen välillä siten, että päämäärät kehittämistyössä ovat yhteisiä.

Perusopetuslain 21 § velvoittaa opetuksen järjestäjän arvioimaan antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta.

Perusopetuksen yhtenäisillä laatukriteereillä pyritään saamaan aikaan pysyviä käytänteitä:

- mahdollisuus yhtenäisen laatukriteeristön käyttöön koko maassa.
- koulujen pedagogisista lähtökohdista, prosesseista ja edellytyksistä nousevien kehittämistarpeiden tunnistaminen ja edelleen kehittäminen.
- päätöksentekijöiden ja koulujen yhteisen ja pitkäjännitteisen toiminnan kehittäminen
- henkilöstön ja oppilaiden tarpeiden huomiointia kehittämistyössä.
- alueelliset yhteiset toimintamallit ja alueellinen yhteistyön vahvistuminen

6.2 Toiminnan tavoitteet

Tavoitetta voidaan tarkastella opetuksen järjestäjän ja koulun näkökulmasta seuraavasti:

Koulujen tavoitteet

- tunnistaa ja edelleen kehittää pedagogisista lähtökohdista, -prosesseista ja -edellytyksistä nousevia muutostarpeita
- kehittää koulujen toiminnallista laatua, lyhyen aikavälin osatuloksia eli oppilaiden oppimia tietoja ja taitoja sekä koulutuksen pitkän aikavälin vaikuttavuutta
- arvioida toimintaansa ja sen perusteella kehittää oppimisympäristöä ja toimintakulttuuria
- tehdä kehittämistyö yhteistyössä ylläpitäjän kanssa
- saattaa tarvittavat kehittämistoimet kunnallisen päätöksenteon tietoon,
- kehittää arviointia siten, että se on säännöllistä, systemaattista ja ylläpitäjän muuta toimintaa tukevaa

Ylläpitäjien tavoitteet

- edistää ja kehittää koulujen laadun arviointia yhteistyössä eri hallinnonalojen kuten sivistystoimen, teknisen toimen sekä sosiaali- ja nuorisotoimen kanssa
- luoda perusopetuksen arvioinnista pysyvä toimintamalli, joka tukee koulujen kehittymistä ja johtaa toiminnan parantamiseen myös päätöksenteon kautta
- saada paikalliselle tasolle rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta kertova mittaristo, jonka avulla kehitetään toimintaa
- tehdä arviointi systemaattiseksi ja avoimeksi kaikille päätöksenteon tasolle
- kehittää arviointijärjestelmää tukevia käytänteitä päätöksenteon tueksi

Esimerkki laatutyön siirtämisestä

Vaihe I. Laatutyön siirtäminen kunnan toimintaan	
<p>1 Koulutuksesta vastaava lautakunta päättää laatutyön organisoinnista.</p> <p>2 Kunnassa toimii moniammatillinen laaturyhmä, johon kuuluu rehtoreiden, opettajien ja hallinnon edustus sekä mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan opinto-ohjaajat, koulupsykologit ja muut opetuksen ja oppilashuollon tukipalveluissa ja oppilashuoltotehtävissä työskentelevät henkilöt. Kunnassa on yksi laadusta vastaava henkilö, jolle on osoitettu aikaa laatutyön tekemiseen. Kunnan laaturyhmänä voi toimia myös rehtorikokous. Ratkaisut ovat riippuvaisia kunnan koosta.</p>	<p>3 Laaturyhmät vastaavat laatu-kriteereiden soveltamisesta kunnan omaan laatutyöhön ja työstävät kriteerit omalla kunnalla tai alueella sopiviksi.</p> <p>4 Jokaiseen kouluun valitaan laaturyhmä.</p> <p>5 Koulut tekevät sisäisen arvioinnin tarkennetun kriteeristön pohjalta ja valitsevat yhteisesti sekä sisäiset että talousarviota varten esitettävät parantamiskohteet.</p> <p>6 Kunnallista päätöksentekoa tiedotetaan niistä arvioinnin tuloksista, jotka vaativat kunnan yhteisiä toimia ja huomioimista talousarviossa.</p>
Vaihe II. Laatutyö osana opetuksen järjestäjän toiminnan arkipäivää	
<p>Laatua arvioidaan vuosittain hyväksytyjen kriteereiden avulla.</p> <p>1 Laatuarvioinnin aikataulu suunnitellaan siten, että sitä voidaan hyödyntää talousarvion suunnittelussa.</p> <p>2 Koulut toteuttavat laatuarvioinnin ja parantavat suunnitelmallisesti toimintaa, joka on koulun oman päätösvallan rajoissa.</p>	<p>3 Kunnan päättäjät käsittelevät laatuarvioinnissa esitetyt toimenpiteet ja päättävät asioiden eteenpäinviennistä.</p> <p>4 Toimintaa uudistetaan arvioinnin perusteella</p> <ul style="list-style-type: none"> – suunnittelu – koulujen toteutus – kunnat ja koulu arvioivat – uudistetaan toiminta

Perusopetuksen laatukortit

(Perusopetuksen laatukriteerit, Opetusministeriön julkaisuja 2010:6)

1 Johtamisen laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä ja koulu

- ☐ Opetuksen järjestäjä on määritellyt toiminta-ajatuksen, arvopohjan ja strategian niiden toteuttamiseksi.
- ☐ Opetuksen järjestäjällä on rakenteet ja menettelytavat, joiden avulla tuetaan opetustoimen ja koulun johtamista sekä hyvän hallinnon toteutumista.
- ☐ Opetustoimea ja koulua koskevat strategiat ja suunnitelmat on laadittu. Johto ja henkilöstö on sitoutunut niiden toteuttamiseen ja niiden vaikutuksia seurataan suunnitelmallisesti.
- ☐ Miten johtaja kehittää itseään johtajana.
- ☐ Koulun johto luo asianmukaiset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle yhteistyössä opettajien, oppilaiden ja huoltajien kanssa.
- ☐ Koulussa on kannustavat käytänteet, jotka tukevat oma-aloitteisuutta ja oman työn jatkuvaa kehittämistä.
- ☐ Opetuksen järjestäjällä on selkeät tavoitteet opetuksen järjestämisen kehittämiseksi.
- ☐ Koulun johtamisen painopiste on pedagogisessa johtamisessa joka on vuorovaikutteista ja osallistavaa.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

- Miten johtajuutta tuetaan ja kehitetään?
- Miten eri johtamistehtävissä olevat saavat palautetta toiminnastaan?
- Miten johtaminen tukee perustehtävän toteuttamista?
- Miten koulujen toiminnan suunnittelu on yhdistetty opetuksen järjestäjän johtamiseen?
- Miten johto tukee kokeilevaa ja innovatiivista opetuksen kehittämistä?
- Miten oppilaat osallistuvat sisältöjen suunnitteluun ja kehittämiseen?
- Miten suunnittelussa ja toiminnassa otetaan huomioon oppilaalta saatu palaute?
- Miten ohjaajien osaamisesta huolehditaan?
- Millaisia viestintäkeinoja käytetään?

2 Henkilöstön laatukriteeri

- ☐ Opetustoimen henkilöstön rakenne, määrä ja osaaminen vastaavat kunkin koulun toiminnan tarpeita.
- ☐ Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla on varauduttu tuleviin henkilöstötarpeisiin.
- ☐ Pysyvät tehtävät täytetään toistaiseksi olevilla työsuhteilla.
- ☐ Opetushenkilöstön työn tukena on tarjolla kouluterveydenhuollon ja sosiaalitoimen riittävät ja vähintään sosiaali- ja terveysministeriön antamien suositusten mukaiset palvelut.
- ☐ Henkilöstölle järjestetään perehdyttämiskoulutusta sekä mahdollisuudet oman ammattitaidon aktiiviseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen.
- ☐ Henkilöstön kehittäminen on suunnitelmallista ja sitä varten on toimiva seurantajärjestelmä (mm. kehityskeskustelut).
- ☐ Henkilöstön työhyvinvointi on jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteena.
- ☐ Eri ammattiryhmien välinen yhteistyö on sujuvaa.
- ☐ Opetushenkilökunnan osaamistason kehittymistä arvioidaan säännöllisesti.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetustoimen henkilöstön rakenne ja määrä vastaavat koulun ja opetuksen tarpeita?

Miten opetushenkilöstön osaaminen ja kehittämistarpeet tunnistetaan ja miten ne otetaan huomioon?

Miten henkilöstön kehittymistä tuetaan ja arvioidaan?

Miten henkilöstön työhyvinvointia edistetään?

Miten koulujen johdon ja henkilöstön pedagogista osaamista tuetaan ja kehitetään?

3 Taloudellisten resurssien laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä ja koulun johto

- ☐ Perusopetukselle suunnatut taloudelliset resurssit takaavat perusopetusta koskevan lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaisen opetuksen ja ohjauksen jokaiselle oppilaalle jokaisena koulupäivänä.
- ☐ Käytettävissä olevat resurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä riittävä koulutuspalveluiden määrän ja palvelutuotannon rakenteen ja organisoinnin kannalta.
- ☐ Toiminnan ja talouden suunnittelussa lähtökohtana on mahdollisimman hyvien edellytysten luominen opetus ja kasvatustyölle.
- ☐ Kestävän kehityksen toteuttamista seurataan talouden kannalta systemaattisesti.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetuksen järjestäjän strategia sekä toiminnan ja talouden suunnitelmat ovat linjassa keskenään?

Miten koulun johdon toimintaa tuetaan taloushallinnossa?

Miten perusopetuksen tulokset vaikuttavat opetuksen järjestäjän toimintaan?

Miten taloudellisten resurssien riittävyys lain velvoitteiden täyttämiseksi on selvitetty?

4 Arvioinnin laatuksiteeri

Opetuksen järjestäjä ja koulu

- ☐ Arviointi- ja kehittämistoimintaa toteutetaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti.
- ☐ Opetuksen järjestäjällä ja koululla on toimintansa tarpeisiin soveltuva arviointijärjestelmä.
- ☐ Arviointijärjestelmän tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämisessä sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa.
- ☐ Opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään suunnitelmallisesti.
- ☐ Opetuksen järjestäjällä ja koululla on yhteisesti sovitut arvioinnin periaatteet.
- ☐ Arviointi ja kehittämistoimintaan osallistuvat myös oppilaat, vanhemmat ja oppilashuoltohenkilöstö sekä tarpeiden mukaan myös muu henkilöstö.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten varmistetaan opetuksen järjestäjän arviointi- ja kehittämistoiminnan suunnitelmallisuus ja se, että arviointi tuottaa kehittämistä tukevaa tietoa?

Miten opetuksen järjestäjän ja koulun arvioinnin tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämiseen ja toiminnan suunnitteluun?

Miten opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään?

Miten koulun keskeinen arviointitieto saatetaan opetuksen järjestäjän, henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien tietoon?

Miten oppilaat ja heidän vanhempansa/huoltajansa osallistuvat arviointiin ja sen kehittämiseen?

5 Opetussuunnitelman toteuttamisen laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Opetussuunnitelmatyö on suunnitelmallista, hyvin johdettua ja informoitua sekä asianmukaisesti resursoitua.
- ☐ Opetussuunnitelman kannalta keskeiset toimijat ja yhteistyötahot osallistetaan opetussuunnitelmatyöhön.
- ☐ Opetussuunnitelmatyössä otetaan huomioon muut opetuksen järjestäjän lapsia, nuoria ja koulutusta koskevat päätökset ja strategiset linjaukset.
- ☐ Kieliohjelman ja valinnaisten aineiden tarjonta turvataan tarvittaessa yhteistyötä laajentamalla.
- ☐ Opetussuunnitelman toimivuutta, toteuttamista ja toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään suunnitelmallisesti.

Koulu

- ☐ Opetushenkilöstö osallistuu opetussuunnitelman laadintaan sekä sen toimivuuden ja toteuttamisen arviointiin ja kehittämiseen.
- ☐ Opetushenkilöstön ammatillista opetussuunnitelman tekoa tuetaan eri keinoin.
- ☐ Opetussuunnitelman laatimisessa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään koulujen välistä yhteistyötä paikallisesti ja alueellisesti.
- ☐ Huoltajat ja muut yhteistyökumppanit voivat osallistua soveltuvien osien opetussuunnitelman laadintaan sekä toimivuuden ja toteuttamisen arviointiin ja kehittämiseen.
- ☐ Oppilaat voivat ikäkaudelleen sopivalla tavalla osallistua opetussuunnitelmasta käytävään keskusteluun, sen nojalla annetun opetuksen arviointiin ja kehittämiseen.
- ☐ Oppilaat saavat yleistä tietoa opetussuunnitelmasta, tietoa sen opetustarjonnasta ja ohjausta valintoihinsa.
- ☐ Opetussuunnitelma on perustana koulun itsearvioinnille ja työn jatkuvalle kehittämistyölle.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetussuunnitelmatyö (opetussuunnitelman laadinta, toimivuuden arviointi ja jatkuva kehittäminen) toteutetaan kunnassa ja koulussa?

Miten opetuksen järjestäjä, rehtorit, opettajat ja koulun muu henkilöstö, oppilaat ja oppilaiden huoltajat osallistuvat opetussuunnitelmatyöhön?

Miten muut tahot ovat mukana opetussuunnitelmatyössä?

Miten paikallisen ja koulukohtaisen opetussuunnitelman toteutumisesta huolehditaan vuosittain opetuksessa ja miten sitä arvioidaan osana vuosisuunnittelua?

Miten opetuksen järjestäjä ja koulu huolehtivat valintoihin liittyvästä tiedottamisesta ja ohjauksesta?

Miten on otettu huomioon perusopetuksen yhtenäisyyden näkökulmasta luokan- ja aineenopettajien lisääntyvä yhteistyön tarve?

6 Opetuksen ja opetusjärjestelyjen laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Opetusryhmät muodostetaan siten, että voidaan toteuttaa opetus ja ohjaus opetussuunnitelman mukaan, saavuttaa opetukselle asetetut tavoitteet ja ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet.
- ☐ Opetuksen järjestäjä vahvistaa opetusryhmätavoitteet, esimerkiksi opetusryhmien enimmäiskoon välyksen tai opetustuntimäärä/oppilas/vuosiviikkotunti määrän välyksen taikka aikuisten määrän oppilaita kohden
- ☐ Resursoitaessa koulujen opetustoimintaa (esimerkiksi päätettäessä opetustuntien määrästä) opetustoimintaan osoitetaan lisää määrärahoja sen mukaan, paljonko koulussa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita, minkä kokoisia ja mistä luokka-asteista koostuvia yhdysluokkia koulussa on sekä onko koululta syytä edellyttää erityistä työturvallisuutta.
- ☐ Monikulttuurisen taustan omaavilla tai vastaavia tietoja tarvitsevilla oppilailla on mahdollisuus päästä valmistavaan opetukseen.
- ☐ Turvataan opetushenkilöstön mahdollisuudet osallistua pedagogista osaamista täydentävään suunnitelmalliseen koulutukseen tai muuhun tätä osaamista kehittävään toimintaan.

Koulu

- ☐ Opetuksessa sovelletaan monipuolisesti asianomaiselle tiedonalalle ominaisia, opetuksen tavoitteiden mukaisia opetusmenetelmiä ja työtapoja opetusryhmän koon ja kokoonpanon mukaan.
- ☐ Oppilaiden yksilöllisyys, aikaisempi osaaminen ja oppimisen erityiset tarpeet otetaan huomioon opetusta eriytettäessä, opetusmenetelmiä valittaessa ja arviointia kohdennettaessa.
- ☐ Koulun tilat, varustetaso ja opetusmateriaalit tarjoavat edellytykset eriyttää opetusta oppilaiden tarpeiden, opetusryhmän koon ja tavoitteiden mukaan.
- ☐ Huolehditaan opetusmateriaalien ja oppivälineiden asianmukaisesta hankkimisesta, käyttämisestä, säilyttämisestä, korjaamisesta ja huoltamisesta kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja ottaen huomioon, mitä asiasta on opetussuunnitelmassa edellytetty.
- ☐ Koulun opetustoimintaa arvioidaan ja oppilasarviointi toteutetaan opetussuunnitelman pohjalta.
- ☐ Koulussa on luotu käytänteet opetuksen jatkuvalle kehittämiselle.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetussuunnitelma ohjaa opetuksen suunnittelua, toteuttamista ja oppilaan arviointia?

Miten opetuksen resursointi tukee opetussuunnitelman tarkoituksenmukaista toteuttamista?

Miten pedagogiset ratkaisut tukevat perusopetuksen yhtenäisyyttä?

Miten oppilaiden tarpeet ja edellytykset otetaan huomioon opetuksessa?

Miten opetuksessa otetaan huomioon eri tiedonaloille ja tavoitteille ominaiset työskentelyvaatimukset?

Miten opetusryhmien koko on vaikuttanut oppilaiden opetukseen, ohjaukseen ja tukeen?

Miten koulun arviointikäytännöt tukevat kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja oppilaiden yhdenvertaista kohtelua?

Miten opetuksen monipuolistamisessa otetaan huomioon tietotekniikan ja verkkopedagogiikan tarjoamat mahdollisuudet?

7 Oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuen laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Kunnassa on suunnitelmallinen, moniammatillinen tukiverkosto ja resurssit erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämiseksi.
- ☐ Kunnassa on kehitetty joustavia opetusjärjestelyjä, hallintokuntien ja kouluasteiden yhteissuunnittelua sekä tietojen siirtoon liittyviä käytäntöjä.
- ☐ Kouluilla on käytettävissä riittävät henkilöstöresurssit oppilaanohjaukseen ja oppilashuoltoon.
- ☐ Opetus- ja sosiaalitoimi sekä terveydenhuolto ovat sopineet keskinäisestä työn- ja vastuunjaostaan, tietojen vaihdosta sekä oppilashuollon johtamisesta.
- ☐ Varhaiskasvatuksen ja koulun nivelvaiheen järjestelyt on suunniteltu.
- ☐ Palvelut turvataan ensisijaisesti lähipalveluna ja tarvittaessa seudullisena yhteistyönä.
- ☐ Tuetaan ja seurataan nuorten koulutuksen jälkeisen sijoittumisen toteutumista.
- ☐ Kouluverkko-linjaukset tukevat oppilaan tervettä kasvua ja edistävät kehitystä.

Koulu

- ☐ Opettajilla on riittävästi tiedollisia, taidollisia ja oppimisympäristöön liittyviä valmiuksia opettaa myös erityistä tukea tarvitsevia oppilaita lähikoulussa.
- ☐ Koulussa kehitetään ja käytetään joustavia toimintamuotoja, joilla koulut pystyvät kohtaamaan tukea tarvitsevan oppilaan joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti.
- ☐ Erilaisten ongelmatilanteiden hoitamiseen on olemassa selkeät, yhdessä sovitut toimintatavat.
- ☐ Oppilashuollosta tiedotetaan kattavasti oppilaille ja heidän huoltajilleen.
- ☐ Kouluruoan maittavuutta ja ravintosisältöä seurataan.
- ☐ Koulussa on käytössä yhteisesti sovitut toimintatavat sekä koulun ja varhaiskasvatuksen että koulun ja toisen asteen nivelvaiheisiin.
- ☐ Koulussa käytetään moniammatillisessa yhteistyössä sovittuja varhaisen puuttumisen malleja, ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan.
- ☐ Koulu arvioi, miten ohjaus edistää oppilaan elämänhallintaa ja urasuunnittelua.
- ☐ Koulutuksen sisäisin, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen välisiin nivelvaiheisiin on kehitetty toimiva käytäntö.
- ☐ Miten oppilaiden erilaisuus huomioidaan.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten tehostettu ja erityinen tuki oppilaille on järjestetty?

Miten kunnassa on järjestetty oppilashuollon riittävä saatavuus ja monipuolisuus?

Miten varmistetaan oppilaille riittävä ohjaus ja tuki?

Miten varhainen puuttuminen toteutuu?

Miten siirtyminen yleis-, erityis- ja sairaalaopetuksen välillä sekä varhaiskasvatuksesta kouluun tapahtuu?

Miten varmistetaan siirtyminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen?

8 Osallisuuden ja vaikuttamisen laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Kunnassa on luotu ja vakiinnutettu asianmukaiset lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen toimintatavat osaksi lapsia ja nuoria koskevaa päätöksentekoa.
- ☐ Oppilaiden mielipiteitä kuullaan kunnassa heitä koskevan päätöksenteon yhteydessä.
- ☐ Osallisuuden ja vaikuttamisen toimintatapoja arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

Koulu

- ☐ Koulun toimintakulttuuri on avoin, vuorovaikutteinen sekä oppilaiden ja heidän huoltajiensa osallistamista arvostava.
- ☐ Oppilaskunnan toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja vaikuttavaa.
- ☐ Oppilaskunnan ohjaamiseen on varattu riittävästi resursseja.
- ☐ Oppilaiden osallisuuden toteutumisesta opetuksessa ja koulun muussa toiminnassa on huolehdittu.
- ☐ Osallisuutta ja vuorovaikutusta tuetaan palautekäytäntöjen avulla.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetuksen järjestäjä, koulu ja henkilöstö ovat kehittäneet osallisuutta ja vaikuttamista tukevaa toimintakulttuuria sekä huolehtineet sen toteutumisesta?

Miten oppilaiden ja opettajien välistä vuorovaikutusta tuetaan koulussa?

Miten oppilaat voivat osallistua ja vaikuttaa opiskeluun ja oppimisympäristöön liittyvään päätöksentekoon?

Miten oppilaat osallistetaan ehkäisemään koulukiusaamista ja edistämään koulurauhaa?

9 Kodin ja koulun yhteistyön laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Paikallisessa opetussuunnitelmassa on määritetty ja täsmennetty kodin ja koulun yhteistyön tavoitteet, toimintatavat ja sisällöt siten, että koulun henkilökunnalle ja huoltajille muodostuu selkeä käsitys kodin ja koulun yhteistyön rakenteista ja toimintatavoista.
- ☐ Perusopetuksen paikalliseen organisoimiseen ja kehittämiseen osallistetaan myös huoltajat.

Koulu

- ☐ Kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä huoltajien ja oppilaiden kanssa.
- ☐ Kodin ja koulun yhteistyötä tehdään koulun, luokan ja oppilaan tasoilla.
- ☐ Kodin ja koulun yhteistyö on lähtökohdiltaan positiivista ja keskustelevaa sekä tukee molempia osapuolia oppilaan kasvun ja oppimisen edistämiseksi.
- ☐ Kodin ja koulun yhteistyö otetaan huomioon koulun henkilökunnan työtehtävissä, ja sen toteuttamiseen varataan riittävät resurssit ja tuki.
- ☐ Vanhemmille suunnatussa viestinnässä hyödynnetään teknologian suomia mahdollisuuksia.
- ☐ Henkilöstöä tuetaan kohtaamaan moninaisia perheitä.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, toteutetaan, kehitetään ja arvioidaan kunnassa ja koulussa?

Miten kodin ja koulun yhteistyön toimintatavat vastaavat lasten oppimisen ja kasvamisen haasteisiin?

Miten huoltajat ovat mukana kodin ja koulun yhteistyön sisältöjen ja menetelmien kehittämisessä?

10 Fyysisen oppimisympäristön laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Oppimis- ja työympäristö on terveellinen ja edistää koulussa viihtymistä.
- ☐ Koulutilojen ja kalustusten vuosikorjauksista huolehditaan suunnitelmallisesti.
- ☐ Koulutilat, kalustus ja välineet ovat asianmukaiset ja tukevat tilojen joustavaa käyttöä.
- ☐ Tieto- ja viestintätekniset ratkaisut ovat suunnitelmallisia ja vastaavat nykyisen kehityksen haasteisiin.
- ☐ Tekniset järjestelmät ovat määräysten mukaiset ja kunnossa.
- ☐ Koulun tilat soveltuvat kaikille käyttäjille.

Koulu

- ☐ Koulutilat ovat erilaisiin opetus- ja muihin tilanteisiin helposti muunneltavissa.
- ☐ Opettajat ja oppilaat ovat olleet vaikuttamassa tilajärjestelyihin.
- ☐ Henkilöstön ja oppilaiden työturvallisuudesta on huolehdittu ja koulutilat ovat asianmukaiset.
- ☐ Koulutiloissa toimitaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten fyysistä oppimisympäristöä kehitetään niin, että se edistää oppimista ja tervettä kasvua?

Mitkä ovat fyysisen oppimisympäristön välittömät kehittämistarpeet ja mitkä parannukset tehdään pidemmällä aikavälillä?

Millaisina ratkaisuinä kestävän kehityksen periaatteet ilmenevät koulun fyysisessä toimintaympäristössä?

11 Oppimisympäristön turvallisuuden laatukriteeri

Opetuksen järjestäjä

- ☐ Koulun työskentely-ympäristö on terveellinen ja turvallinen.
- ☐ Turvallisuutta edistetään ja valvotaan säännöllisesti, ja havaitut epäkohdat korjataan.
- ☐ Tekniset järjestelmät ovat määräysten mukaiset ja kunnossa.
- ☐ Koulutuksen järjestämisessä edistetään paikallisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakentumista.
- ☐ Kriisitilanteita varten on kehitetty yhtenäiset toimintamallit, ja keskinäisestä vastuunjaosta on sovittu.
- ☐ Kouluille on laadittu asian- ja ajanmukaiset turvallisuusohjeet, ja niitä päivitetään säännöllisesti.
- ☐ Koulujen turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia ja ohjeita päivitetään ja niiden toimivuutta arvioidaan koulujen välisenä yhteistyönä.

Koulu

- ☐ Opettajat ja oppilaat edistävät yhdessä terveellisten ja turvallisten koulutilojen säilymistä.
- ☐ Koululla on ajan tasalla olevat pelastussuunnitelmat ja muut koulun turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat.
- ☐ Koulun turvallisuussuunnitelmien toimivuutta harjoitellaan säännöllisesti.
- ☐ Riskikartoitusta päivitetään säännöllisesti, ja tarvittavat korjaustoimet tehdään välittömästi.
- ☐ Turvallisuutta ja hyvinvointia edistävät toimintamallit ovat kaikkien tiedossa, ja niitä harjoitellaan säännöllisesti.
- ☐ Koulussa on oppilaiden kanssa yhdessä valmistellut järjestyssäännöt, ja niiden toimivuutta arvioidaan säännöllisesti oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Laadun kehittämisen kysymyksiä

Miten opetuksen järjestäjä on varmistanut, että koululla on ajan tasalla olevat turvallisuussuunnitelmat?

Miten opetuksen järjestäjä valvoo turvallisuussuunnitelmien noudattamista ja toteutumista?

Miten koulu on varmistanut, että koulussa noudatetaan työturvallisuuteen liittyviä säännöksiä ja määräyksiä?

Miten koulun turvallisuuteen liittyvien suunnitelmien toimivuutta harjoitellaan?

Millaisia toimintamalleja opettajat ja oppilaat ovat kehittäneet terveellisten ja turvallisten koulutilojen ylläpitämiseksi?

Miten opetuksen järjestäjä huolehtii rakennusten ja tilojen korjauksesta ja kunnossapidosta?

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2012 ilmestyneet

- 1 Instituutista toimintakeskukseksi; Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asemaa ja tehtäviä koskeva selvitys
- 2 Tekijänoikeustoimikunnan mietintö; Ratkaisuja digiajan haasteisiin
- 3 Ammatillisen lisäkoulutuksen työelämän kehittämis- ja palvelutoiminnan kehittämishankkeen loppuraportti
- 4 Puolustusvoimien liikenneopettajakoulutuksen kehittäminen
- 6 Tulevaisuuden perusopetus – valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako
- 7 Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-144-2 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)